

MOTIVATSIYA VA O'RGANISH: TALABALARNI O'RGANISH VA MUVAFFAQIYATGA ERISHISHGA QANDAY UNDASH KERAK?

Sheraliyev Fazliddin Nizomiddin o'g'li
Shayxontohur tuman kasb – hunar maktabining
Informatika va A.T. fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada universitetda o'qish paytida talabalarning motivatsiyasi muammosi, shuningdek, o'quvchilarda motivatsiyani uyg'otishga yordam beradigan motivlar va rag'batlantirish variantlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: talaba, o'rganish, motivlar, motivatsiya, o'rganishni rag'batlantirish. Hozirgi vaqtda ta'limdagi eng dolzarb muammolardan biri bu talabalar o'rtasida o'rganish motivatsiyasining etishmasligi.

Ko'pincha, universitetlarga kirishda talabalar aniq maqsad va nima uchun ma'lum bir universitetga kirganliklarini va nima uchun ma'lum bir mutaxassislik bo'yicha o'qishlarini tushunishdan mahrum bo'lishadi. Bunday vaziyatga ongsiz ravishda duch kelgan ko'plab talabalar, shuningdek, ijtimoiy stereotiplar yoki boshqalarning fikri asosida universitet va mutaxassislikni tanlaganlar kabi, o'quv jarayonida ko'plab qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Amaliyot shuni ko'rsatdiki, bunday talabalarda o'qish uchun motivatsiyaning yo'qligi sinfda kam faollik va yomon natijalarga olib keladi, bu esa o'z navbatida chegirmaga olib kelishi mumkin. Shuning uchun talabalarni o'qishga undash va motivatsion o'quv muhitini yaratishni tushunish ta'lim sohasida muhim masaladir.

Ushbu maqolada biz talabalarning oliy o'quv yurtlarida motivatsiyani yo'qotish sabablarini ko'rib chiqishni, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasini uyg'otishga yordam beradigan motivlar va rag'batlantirish variantlarini ko'rib chiqishni xohladik. Bundan tashqari, o'qish uchun o'zining motivatsiyamni qanday topganim va bu boshqa talabalar uchun qanday foydali bo'lishi mumkinligi haqidagi shaxsiy tajribamni baham ko'rish.

Motivatsiya nima va bu tushuncha qaerdan paydo bo'lgan? Motivatsiya so'zi inglizcha "movere" fe'lidan kelib chiqqan bo'lib, "ko'chirish" degan ma'noni anglatadi. Motivatsiya, aslida, odamni qattiq mehnat qilishga va o'z maqsadlariga erishishga intilishga majbur qiladigan ichki turtki.

Aytishimiz mumkinki, o'qitishdagi motivatsiya talabani qat'iyatlilik darajasini belgilaydigan psixologik xususiyatlar majmuasidir. Bu talabani materialni o'rganishga va o'z maqsadlariga erishishga undaydigan o'ziga xos ichki kuchdir. Motivatsiya, talaba o'quv jarayonining o'zidan qoniqish topganda ham, talaba tashqi mukofotlarni olishga yoki jazodan qochishga turtki bo'lganda ham ichki bo'lishi mumkin.

Motivatsiya motivlarga asoslangan bo'lib, ular shaxsni harakatga keltiradigan va harakatlarni amalga oshiradigan aniq motivlar, stimullarni anglatadi. Motivlar uchun ko'plab variantlar bo'lishi mumkin, ularning asosiylari:

- ijtimoiy-shaxsning jamiyatda o'zini tasdiqlash, ta'limot orqali ijtimoiy mavqeini tasdiqlash istagida namoyon bo'ladi. Bunday holda, talabalar nafaqat bilim va kasbiy rivojlanish uchun, balki o'zlarining ijtimoiy mavqeini yaxshilash, jamiyatdagi mavqeini oshirish va tan olinishi uchun ta'lim olishga va muvaffaqiyatli o'rganishga intilishadi.

- kognitiv-yangi bilimlarni egallash va ko'proq bilimdon bo'lish. Motivatsiya-bu dunyo haqidagi tushunchangizni chuqurlashtirish, bilimingizni kengaytirish va bilimingizni oshirish istagi. Shuningdek, kognitiv motivlar qiziqish va o'zini takomillashtirish istagi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

- professional qiymat-istiqbolli va qiziqarli ish topish imkoniyatlarini kengaytirish. Bu erda motivatsiya mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirish va talabaning qiziqishlari va kasbiy qadriyatlariga mos keladigan ish topish uchun ixtisoslashgan bilimlarni olishdir.

- estetik-o'rganishdan zavqlanish, yashirin qobiliyat va iste'dodlaringizni ochib berish. Ta'limning estetik motivlari ta'limni o'zini namoyon qilish va o'zini anglash vositasi sifatida tushunish bilan bog'liq.

- kommunikativ-bu sizning intellektual darajangizni oshirish va yangi tanishlar orqali ijtimoiy doirangizni kengaytirish. Motivatsiya-bu ta'limning kommunikativ jihatlari, o'quvchining bilim va tajribasini rivojlantirish va kengaytirishga yordam beradigan qiziqarli va aqlli odamlar bilan muloqot qilish istagi.

Ushbu motiv mening o'qitishim bilan bog'liq vaziyatga to'liq mos keladi, chunki bu mening mutaxassisligim va chet tillarini o'rganishim bilan bog'liq. Mening ta'limimning asosiy maqsadi turli madaniyatlar va mamlakatlar vakillari bilan muloqot qilish uchun chet tilini o'rganish istagi edi.

- an'anaviy-tarixiy-jamiyatda paydo bo'lgan va vaqt o'tishi bilan mustahkamlangan stereotiplar. Ushbu motivlar tarixiy an'analar, marosimlar, urf-odatlar va madaniyatni saqlab qolish istagi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

- utilitar-kognitiv - alohida qiziqish mavzusini o'zlashtirish istagi. Shaxsning ijtimoiy hayotda, ishda yoki biznesda foydali bo'ladigan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish istagini bildiring. Bunday motivlar pragmatik maqsadlarga erishishga qaratilgan bo'lishi mumkin.

- ongsiz - "ongsiz" iborasi odam o'z xohishiga ko'ra emas, balki ota-onaning xohishi, ijtimoiy bosim yoki ma'lum bir hujjatni olish zarurati kabi tashqi sharoitlar ta'sirida ta'lim oladigan vaziyatni tasvirlaydi. Shu bilan birga, odamda olingan ma'lumotlarning ma'nosini tushunish va o'quv jarayoniga qiziqish bo'lmasligi mumkin.

V. A. Yakunin va N. P. Nesterovanning so'zlariga ko'ra, yuqori malakali mutaxassisni shakllantirish uning mashg'ulotlari davomida motivatsion-qiymat

munosabatlarning mavjudligiga bog'liq. N. V. Nesterova o'quv davrida uch bosqichni ajratib turadi, ularning har biri ushbu jarayonda o'ziga xos ahamiyatga ega:

1-bosqich (I kurs) – o'quv faoliyatini belgilaydigan yuqori darajadagi kasbiy va o'quv motivatsiyasi bilan tavsiflanadi. Biroq, ular idealizatsiya qilingan, chunki ular ularning ma'nosini shaxsiy emas, balki ijtimoiy tushunishga asoslangan. Ya'ni, motivatsiya ijtimoiy umidlar va ijtimoiy me'yorlarga asoslanadi.

O'z tajribalari shuni ko'rsatadiki, birinchi kursda o'qish paytida talabalar hali oldinda nima borligini to'liq anglamaydilar va shuning uchun ularning motivatsiya darajasi juda yuqori. Biroq, o'qish yo'lida davom etar ekan, talabalar muqarrar ravishda turli xil to'siqlar va qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu ko'pincha universitet hayotining ideallashtirilgan qiyofasini buzishga va motivatsiyani buzishga olib keladi. Shu munosabat bilan xulosa qilishimiz mumkin, aynan shu bosqichda talabalar motivatsiyasining pasayishi boshlanadi.

2-bosqich (II, III kurs) – barcha motivatsion tarkibiy qismlarning intensivligining umumiy pasayishi bilan tavsiflanadi. Ushbu bosqichdagi talabalar endi birinchi kursda bo'lgani kabi o'z kasblarini o'rganish va o'qish uchun unchalik g'ayratli emaslar. Bundan tashqari, kognitiv va kasbiy motivlar talabalarning o'quv faoliyatini boshqarishni to'xtatadi, bu esa ushbu bosqichda talabalar o'z kasblari va o'qishlariga qiziqishni yo'qotishni boshlashlarini ko'rsatishi mumkin.

Bunga turli xil omillar sabab bo'lishi mumkin, masalan, ushbu mutaxassislik ularning qiziqishlari va moyilliklariga mos kelmasligini anglash, o'qituvchilarning talabalarni demotivatsiya qilishi va salbiy his-tuyg'ularni keltirib chiqarishi mumkin bo'lgan o'qitish usullaridan foydalanishdagi xatolari, shuningdek umuman universitetda ta'lim sifatining etishmasligi.

O'zingizning tajribangizga asoslanib aytishimiz mumkin-agar o'quv jarayoni monoton bo'lib qolsa va vazifalar juda murakkab bo'lsa, unda o'rganishda motivatsiyani saqlab qolish qiyin. Bunday paytlarda talabalar o'qituvchilarning yordamiga, ularning yordamiga va vaziyatni tushunishga muhtoj. Professional va yuqori pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchilar bilan muloqot qilish juda muhimdir. Agar bunday o'zaro ta'sir natijasida o'qituvchi talaba faoliyatida ozgina yutuqlarni ham ko'rishi mumkin bo'lsa, unda talaba va o'qituvchi o'rtasida konstruktiv fikr-mulohazalar paydo bo'ldi, deb aytish mumkin, bu esa talabani yangi g'oyalar va maqsadlarga ilhomlantirishi va rag'batlantirishi mumkin.

3-bosqich (IV kurs) - ta'lim motivlarining turli shakllarini anglash va integratsiyalashuv darajasi oshib borishi bilan tavsiflanadi.

Ushbu bosqich alohida ahamiyatga ega, chunki talabalar o'quv faoliyatini boshqarishi mumkin bo'lgan turli xil motivlarni chuqurroq anglay boshlaydilar. Ular ushbu motivlarni birlashtira boshlaydilar, ulardan o'quv va kasbiy hayotdagi maqsadlariga erishish uchun foydalanadilar.

Masalan, talabalar o'zlarining o'quv motivlari nafaqat yuqori baholarni olish bilan, balki ularning kasbiy qiziqishlari, shaxsiyatining rivojlanishi, kelajakdagi martaba imkoniyatlari va boshqalar bilan ham bog'liq bo'lishi mumkinligini tushunishni boshlashlari mumkin. shartlar. Umuman olganda, to'rtinchi kursda o'qish motivlarini anglash va integratsiya qilish darajasi talabalarga o'z maqsadlari va harakatlarini yaxshiroq boshqarish va kerakli natijalarga yanada muvaffaqiyatli erishish imkonini beradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, motivatsiya o'rganishda muvaffaqiyat omili sifatida ko'proq e'tiborga loyiqdir deb taxmin qilish mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Shenkevich V. A. Motivatsiya. Bolada o'qishga qiziqishni qanday oshirish mumkin. // Zamonaviy pedagogik ta'lim. – 2017. -№1. 17-19 betlar.
2. Bugrimenko, A. G. universitet talabalarida ichki va tashqi o'quv motivatsiyasi // universitetdagi psixologiya: har chorakda ilmiy va uslubiy jurnal / Ed. – 2006. 60s.
3. Mormujeva N. V. kasbiy muassasalar talabalarini o'qitish motivatsiyasi // Pedagogika: an'analar va innovatsiyalar: IV xalqaro materiallar. ilmiy. konf. (Chelyabinsk, 2013 yil dekabr). - Jild 0. Chelyabinsk: ikki komsomolchi, 2013. 160-163 betlar. - URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/98/4633/> (kirish sanasi: 18.04.2023).
4. V. P. perebyakin, A. V. Vasiliev talabalarning oliy o'quv yurtlarida o'qishga bo'lgan motivatsiyasi // X xalqaro talabalar ilmiy konferensiyasi materiallari talabalar ilmiy forumi URL: <https://scienceforum.ru/2018/article/2018001478>
5. Bykov, S. V., Korokoshko, I. O. talabaning ta'lim faoliyatini rag'batlantirish muammosi // samara gumanitar akademiyasining xabarnomasi. "Psixologiya" Seriyasi. - 2007. - № 2. 60-65 betlar.